

інкарнації змагання» Міхася Боярина, медитацією Володимира Цибулька «Ангел спротиву» та балканськими рефлексіями Костянтина Оруша «Тероризм як ілюзорне існування в другій реальності». У рубриці «Текст/Топас» тема людини в її ставленні до світу розглядається з позицій класичного психоаналізу (Зігмунд Фройд), модерного психоаналізу (Альфред Шопф) та антропологічної філософії (Арнольд Гелен). У рубриці «Топас/Мислення» аналізується розуміння цього кола ідей М.Гайдеггером, Г.Гадамером та Р.Бартом. Літературне відтворення тем номера – проза Славоміра Мрожака та Данила Кіша й поезія Ярослава Сейферта. Нарешті, певний синтез тем номера – у «Середній Європі – новій модерності» Ігоря Бабкова та у «Білорусі: між Півднем та Північчю» Сергія Санька.

Цей «Середньо-європейський культурний огляд» (як визначено жанр видання) – класичний літературний твір доби постмодерну: без патоки й патосу, над політикою та ідеологією, поза академізмом й нагальними потребами пропаганди. І даремно Марина Львова, слідом за Роланом Бартом, намагається переконати читача у «смерті автора»: у кожному з цих «Фрагментів» крізь текст світиться авторська особистість – виходець із катакомб, в'язень дому буття, жрець *sacra lingua*, гравець з Йоганнесом Гейзингою, чернець літературно-наукового ордену (шкода, що, за самвидавською звичкою, редакція не подає про них жодних відомостей).

Камінь, що котить до вершини білоруська еліта, – творення модерної нації в іншомовному постколоніальному оточенні. І доки на розі мінських вулиць Скорини та Енгельса молодий білоруський Заратустра, за Ігорем Бабковим, «трохи сп'янілий від істини й тверезий власною волею», вихований свободою, кидає зернятка у сніжне небо, – доти залишається надія на Білорусь.

Віталій Пономарьов

Фільм «ШОА» («Катастрофа») Клода Ланцмана.

В плані діяльності Французького культурного центру (м. Київ) на 1998 р. є показ фільму всесвітньо відомого режисера Клода Ланцмана «ШОА». Цей фільм вийшов на екрани в Парижі у 1985 році і став потрясінням, відкриттям для багатьох, адже реальна історія Другої світової війни все ще залишається невідомою. Одна з тих сторінок – це історія знищення євреїв у гітлерівських таборах смерті. Звичайно, люди щось знали про це, але у своєму фільмі Клод Ланцман розкриває суть явища: показує місця подій, опитує свідків, — тих небагатьох, хто вижив, нацистів – учасників знищення, які погодилися дати свідчення, і просто очевидців, здебільш поляків, які на власні очі спостерігали ці події протягом чотирьох років, з 1941-го по 1944 рік: вели потяги, працювали на залізничних станціях або ж просто обробляли свої ділянки поряд з таборами Треблінка, Собібор, Аушвіц, Белжець та іншими, з такими ж страшними назвами.

Фільм К. Ланцмана не є традиційно документальним фільмом. Як «Ніч і туман» Алена Рене 1959 року, навіть якщо в ньому надано

слово таким історикам як Рауль Хільберг або Ян Карскі (колишній кур'єр польського уряду у вигнанні у Лондоні). Це також не ігрове кіно, і його не можна порівняти ні з американським телесеріалом «Голокост» (1975 р.), ні зі «Списком Шиндлера» Стівена Спілберга» (1992 р.). Це у першу чергу значний авторський художній і навіть (за словами Сімони де Бовуар) «поетичний» фільм. Цей фільм – fuga місць і подій, різних моментів «остаточного вирішення», що весь час повертається до своїх найприголомшливіших тактів. Невтомно карбуючи стукіт коліс потягів, що везли депортованих «на Схід».

Окупована Україна, як і Польща, була місцем масового знищення єврейського населення. Це знищення тут провадилося у ще більш дикунський спосіб. Ніж у таборах смерті, обладнаних газовими камерами. Тут вбивали кулями і ховали у спільних могилах – наприклад, у Бабиному Яру, Сосонках (під Рівним), Вінниці, Бердичеві та багатьох інших містах та містечках. Кожний штетл із систематичністю «ліквідувався» окупантами та їх посібниками з місцевого населення. Ця історія відома, але водночас і невідома: розміри специфічно єврейських масових жертв дуже довго замовчувались у радянські часи. Наприклад, у Бабиному Яру на монументі вказано, що 100 000 загиблих були мешканцями Києва та військовополоненими.

Рання публікація «чорної книги» Іллі Еренбурга та Василя Гроссмана (написана у 1946 р.) могла б змінити ситуацію докорінно, але так не сталося: вона була довго заборонена радянською цензурою і вийшла у києві тільки у 1991 р. (МВП «Оберіг», перевидання книги, надрукованої в Єрусалимі у 1980 р.).

У Франції та закордоном фільм Клода Ланцмана розпочав велику публічну дискусію, у якій взяли участь десятки й сотні авторів. Хроніку цих дебатів опублікував «Тан Модерн», журнал, який був заснований Сартром і директором якого зараз є Клод Ланцман.

Я певен, що і в Україні, де йде болісний та необхідний процес переосмислення історії, фільм «ШОА» не залишить байдужими інтелектуалів і суспільство.

Марк Саньоль

Книжки, видані за участю С. Глузмана

А. Видання з психіатрії

1. Ю.Л. Нуллер. Парадигми в психіатрії (російською), 1993, 26 стор.
2. Шарон Меркато. Люди розбитих надій. Моя сповідь про шизофренію (українською). Переклад з англійської: Т. Юдіна, О. Бандура. 1994, 56 стор. Те саме – російською. 1995, 72 стор.
3. Напрямки досліджень хвороби Альцгеймера (українською). Переклад з англійської. 1994, буклет.